

BUĎTE
KOREKTNÍ

POPISUJTE
EMOCE

NA
VHODNÉM
MÍSTĚ

VŠE V
PŘIJATELNÉ
MÍŘE

NENARUŠUJTE
OKOLÍ

OnaDnes.cz

Neduste v sobě emoce. Běže si zakřížet do parku

Nově formátováno 21. 12. 2014 1:10

Asi vás nenadáhne, když se někdo v metru nebo restauraci zamkne, nahlas emoce či projevuje bolest. Co když se na nepříjemný zážitek někomu podaří? Může, rozhodně! Pročhodíte to se slabostí, nebo se dočkáte příznivé příjavy emocií?

další články z rubriky

kupon
skupinové slevy až do 50% navíc zdarma

porady

ABB

OnaDnes.cz

Neduste v sobě emoce. Běže si zabrečet do nákupního centra

Nově formátováno 21. 12. 2014 1:10

Smích na ulici, zář na pozadí lamp v restauraci. To vše jsou příznaky emocií. Měly být vždy pozitivní? Jak ale bohužel, někdy reagují na zář i tak podobně a zanechávají zranění jako je například zlost.

další články z rubriky

kupon
skupinové slevy až do 50% navíc zdarma

porady

ABB

ZTRÁTE
KONTROLU

PROŽÍVEJTE
EMOCE

VŽDY
KDYŽ JE
POTŘEBA

NEBOJTE
SE
VYPLAKAT

ZŮSTANETE
NEVIDITELNÍ
A ULEVÍ SE
VÁM

Emoce ve veřejném prostoru

Závěrečná práce

Tereza Bínová (363213)

Monika Trebichalská (350833)

Miroslava Vávriková (363877)

Monika Kolářová (FaVU)

GEN 145 Tělo na poli umění a sociologie

Podzimní semestr

akademický rok 2011/2012

18. 12. 2011

Úvod

V následující práci bychom se rády věnovaly tématu projevování emocí na veřejnosti. Nejprve se budeme zabývat emocemi a jejich definicí. Poté popíšeme některé významné teorie věnující se „hraní“ rolí a veřejnému prostoru, kterým se věnoval zejména Erving Goffman. V poslední části textu popíšeme náš projekt a podáme interpretaci reakcí okolí na performance, kterou jsme v rámci něj uskutečnily.

Pojem „veřejné“ odkazuje k té stránce lidského života, která je označována jako veřejná sféra či veřejný život. „Veřejný život zahrnuje relativně otevřené a univerzální sociální kontexty, v kontrastu k soukromému životu, který je intimní, důvěrný, chráněný, kontrolovaný jedincem a sdílený pouze s rodinou a přáteli.“ (Carmona et al. 2003: 109) Termín „veřejné“ je definovaný pomocí opozice vůči pojmu „soukromé“. Soukromí je prostor, který není přístupný komukoliv. „Veřejné“ je tedy to, co je přístupné každému jednotlivci. Veřejný prostor by proto v sobě neměl obsahovat jakékoliv projevy intimity či emocí, kterým je vyhrazen výlučně prostor soukromý. Proto je cílem naší práce zjistit, jaké jsou reakce lidí na narušení dané normativní představy toho, že emoce jsou výlučně věcí soukromou. Zajímalo nás tedy, jak a kdo konkrétně bude reagovat na projevování emocí ve veřejném prostoru.

V návaznosti na článek uveřejněný na webu ona.idnes.cz „Neduste v sobě emoce. Běžte si zakřičet do parku“¹, jsme se rozhodly uskutečnit performance spojenou s pozorováním. Daný článek nabízí návod na to, jak se zbavit nahromaděné frustrace prostřednictvím otevřeného projevu emocí nejen v soukromí, ale i ve veřejném prostoru. Text doporučuje, aby byly naše každodenní emoce vyjadřované, protože jinak dochází k psychickým a následně také ke zdravotním problémům. Autorka článku se odvolává na studii kanadské psychologičky Mary Kurusové, která zdůrazňuje, že jsme socializováni k tomu, abychom svoje emoce skrývali a nevyjadřovali je na veřejnosti, a proto proklamuje prožití emocí před jejich pouhým popisem, které může předcházet vzniku psychosomatických onemocnění. Podle Kurusové vyžaduje dnešní

---

¹ Dostupné na: http://ona.idnes.cz/neduste-v-sobe-emoce-bezte-si-zakricet-do-parku-fqy-/vztahy-sex.aspx?c=A111014_105135_vztahy-sex_job

společnost od jednotlivce plné nasazení a výkon a je důležité být konformní s očekáváním většiny. Proto je kladen silný důraz na sebeovládání a potlačení prožívání emocí a citů mimo soukromý prostor.

V souvislosti s danou teorií autorka článku dochází k závěru, že emoce by měly být vyjadřovány v situacích, kdy jsou aktuálně pociťovány a tedy klidně i na veřejnosti. Její názor, prezentovaný do jisté míry jako novátorský, je však ovlivněn normativním očekáváním společnosti. Doporučuje totiž dát najevo emoce, které však stále můžeme považovat za přijatelné pro okolí a na místech, kde nedojde k přímému kontaktu se sociálním okolím nebo skupinou známých lidí, před níž by nás mohl projev emocí kompromitovat nebo ponížit. Jako jedno z vhodných veřejných míst uvádí například park.

Daný článek nám sloužil jako inspirace k realizaci projektu, jehož cílem bylo zjistit podobu reakce kolemjdoucích na explicitní projev emocí ve veřejném prostoru. Snažily jsme se zaznamenat pohyb lidí v prostoru, způsob navázání kontaktu a to, kdo bude na danou situaci reagovat. Výběrem místa performance, Galerie Vaňkovka, jsme překročily hranice definované autorkou článku jako přijatelné, neboť se jedná o veřejný prostor, v němž dochází k bezprostřednímu, byť anonymizovanému kontaktu jedinců.

Teoretická část

Emoce

„Emoce vymezujeme jako uvědomované pocity různého ladění, které vyjadřují vztah člověka k relevantním událostem vnějšího prostředí i k sobě samému a které jsou spojeny s různou mírou fyziologické aktivace, jejíž funkcí je navodit stav připravenosti k jednání.“ (Slaměnik 2011: 12) Jejich intenzita se odvíjí od významnosti situace, kterou jí jedinec přikládá. Jsou tedy definovány situačními faktory a kontextem, fyziologickými změnami a uvědomovaným i neuvědomovaným užitím expresivních gest. Různý poměr kombinací těchto prvků odpovídá kulturním očekáváním a normám internalizovaným členům dané společnosti (Thoits 1989).

Emoce hrají podstatnou roli v sociálních vztazích. Nelze je chápat jako oddělené od sociálního světa, neboť jsou jím utvářeny a jsou také jedním z prostředků jeho poznávání. Společnost působí normativně na obsah a podobu vyjadřování emocí a určuje, za jakých okolností máme určité emoce prožívat. Emoce jsou nahlíženy a definovány skrze sociální vztahy a jsou řízeny sociálními očekáváními, které upevňují a reprodukuji sociální strukturu, jíž jsou ustaveny (Slaměník 2011). Kultura udržuje systém norem, které jedincům poskytují lepší orientaci v každodenních interakcích. Normy poskytují návody pro prožívání a chování v různých situacích „z hlediska akceptovatelnosti sociálním okolím“ (ibid.: 65). Definují trvání a intenzitu, stejně jako přijatelné cíle, kterých chceme dosáhnout projevením soukromé emoce ve veřejném prostoru.

Předvádění role a veřejný prostor

Předvádění („hraní“) role je podle Goffmana (1990) každá aktivita, která se odehrává v přítomnosti pozorovatelů, na něž jednání nějakým způsobem působí a kteří jej reflektují. K pochopení a správné interpretaci situace pozorovatelům pomáhá jedincova „fasáda“, tedy standardní výrazové vybavení, zahrnující umístění v prostoru, vzhled a způsob vystupování. Od jednajícího je očekáván soulad mezi jednotlivými prvky fasády. Vystupování by mělo ideálně korespondovat se vzhledem, který vypovídá o jedincově statusu a postavení, předvádění role by mělo být zasazeno do odpovídajícího patřičného prostředí. Fasáda se stává souborem stereotypizovaných abstraktních očekávání společnosti (ibid.: 37). S přijetím role jedinec často přijímá již předem ustanovenou a obecným očekáváním definovanou fasádu.

Goffman považuje za důležité samotné místo předvádění ve veřejném prostoru. Tento prostor autor nazývá regionem, který definuje jako „místo do určitého stupně ohraničené bariérami vnímání“ (Goffman 1999: 108). Odehrává se zde předvádění role v přítomnosti dalších osob, které své jednání taktéž přizpůsobují samotnému představení i regionu. V těchto veřejných prostorech, kde se nachází velký počet cizích lidí, kteří by mohli narušit představení jednotlivce, je jedním z možných způsobů zachování osobní integrity, zaujmout pozici „zdvořilé nevšímavosti“. Zdvořilá nevšímavost je chápána jako předstírání, že se člověk nedívá a neposlouchá, jedinec zastává pozici, že nesleduje, co se

okolo něj děje a že ho toto dění nezajímá. Projevuje se vyhýbáním kontaktu z očí do očí, který je v naší kultuře považován za impuls k zahájení interakce, která by mohla vést ke ztrátě anonymity (Goffman in Bauman, May 2004: 54).

Město a jeho veřejný prostor nám zaručuje vysokou míru anonymity, která nás chrání od zásahů a nežádoucí pozornosti druhých lidí. I na veřejném místě si tedy můžeme udržet vlastní soukromí. Na druhou stranu je však toto soukromí vykoupeno pocitem osamělosti, člověk je odkázán pouze sám na sebe, protože u jiných lidí spolu s nevyžádaným zájmem mizí také morální odpovědnost a ochota pomoci (Bauman, May 2004: 56).

Jednotlivec v přítomnosti druhých podobou svého jednání naplňuje nároky okolí, které jsou na jeho performanci kladeny. Zároveň dramaticky zdůrazňuje některé prvky situace či jejího prožívání, které by jinak mohly zůstat skryté a tím pro sociální okolí nejasné a nečitelné. Způsob samotného předvádění je idealizovaný. Do jedincovy performance jsou totiž vtištěny společností sdílené normy, v předvádění jsou znovu-potvrzovány a reprodukovány morální hodnoty (Goffman 1999: 40). Normy a pravidla pomáhají regulovat nejen naše jednání, ale také jej uvádí v soulad s jednáním ostatních lidí. To umožňuje předvídat, co náš partner v interakci pravděpodobně udělá, což je předpokladem úspěšné orientace v každodenním životě a vzájemného porozumění (Bauman, May 2004: 26).

Předvádění mohou narušit nezamýšlená gesta, bezděčné pohyby, špatné načasování, příliš expresivní nebo příliš rezervovaný projev, stejně jako zmíněný nesoulad prvků fasády. Tyto chyby v performanci mohou být jeho okolím interpretovány jako jedincova neschopnost, nekompetence či nerespektování morální hodnot a společenských pravidel a norem.

Analytická část

Popis projektu

Performance se uskutečnila 8. prosince 2011 v šest hodin večer v obchodní galerii Vaňkovka v Brně, která je největším nákupním střediskem v centru města. Zároveň tento veřejný prostor slouží jako spojnice vlakového a autobusového nádraží, což zapříčiňuje velkou koncentraci lidí, zejména před Vánoci, kdy lidé navštěvují obchody více než obvykle. Místo jsme si vybraly také s vědomím toho, že se jedná o veřejný, ale přitom uzavřený prostor, což nám zaručilo jistotu, že emoce projevované performerkou budou zachyceny jejím okolím.

O účast na projektu jsme požádaly studentku Fakulty výtvarných umění VUT², jejíž úlohou bylo předstírat pláč tak, aby vzbudila žádoucí pozornost kolemjdoucích, ale aby na sebe neupozornila bezpečnostní službu v obchodním centru, která by nás mohla z prostoru vykázat (zejména kvůli tomu, že je tam zakázáno pořizovat kamerový záznam). Aby měl náš projekt vypovídající hodnotu a neztratil původní účel, musela aktérka vypadat jako obvyklá návštěvnice centra. To zahrnovalo i to, že nemohla být výstředně či výrazně oblečená, mít neobvyklou barvu vlasů apod. Kdyby totiž vyčnívala i svým vzhledem, mohlo by to ovlivnit reakci okolí, třeba tím, že by lidem připadala jako typ člověka, který se vymyká obvyklým společenským konvencím a jako takový jedná mimo normy společnosti, v tomto případě projevem emocí na veřejnosti. Pak by mohla být daná performance označena jako nevěrohodná, vzhled a způsob vystupování by neměly pro diváky očekávanou logickou spojitost.

Zaměřily jsme se proto na zachycení reakcí publika/kolemjdoucích, protože chování aktérky, tedy její pláč, je určený a tolerovaný zejména v soukromé sféře. Celkově je projev většiny emocí na veřejnosti neobvyklý a může působit rušivě na okolí, které jej nepředpokládá. Souvisí to s Goffmanovou (1990) teorií „fasády“, tedy celkovým dojmem a umístěním jedince v prostoru. „Fasádu“ vnímá jedincovo okolí a porovnává ji se svými očekávanými od dané situace či aktéra. Jelikož většina lidí emoce na veřejnosti neprojevuje, byla „fasáda“ aktérky dle obvyklých společenských norem nekoherentní. Pláč není rušivý element, pokud je projevován v soukromí, aktérka vypadala jako jedna z mnoha nakupujících v galerii Vaňkovka, na čemž také není nic neobvyklého. Pokud se však spojí pláč s veřejným prostorem Vaňkovky, očekávaly jsme vznik netypické kombinace, která by mohla zapříčít reakci návštěvníků nákupního centra.

---

² V textu níže performerka/aktérka.

K důkladnému zachycení reakcí okolí a celé situace jsme pořídily videozáznam performance o délce 7 minut, fotografickou dokumentaci, terénní poznámky a interview s třemi kolemjdoucími, kteří nějakým způsobem interagovali. Náš tým celkem obsahoval čtyři osoby a studentku VUT, která performovala. Aktérku jsme v dostatečné vzdálenosti obstoupily, dvě z nás pozorovaly zejména okolní dění, jedna natáčela kamerou skrytou pod kabátem a poslední nenápadně fotila. K naší nenápadnosti přispělo velké množství lidí a také vánoční dekorace, u které se pohybovala aktérka, protože se zdálo, že fotíme právě vánoční výzdobu nákupního centra. Nebylo tedy prakticky možné, aby kolemjdoucí zaznamenali, že aktérka není zcela sama.

Terénní poznámky a jejich interpretace

Performerka zaujala místo v úzkém prostoru pasáže vedle vánoční dekorace. Svou performance zahájila poměrně nenápadným vzlykáním, které postupně stupňovala až k vysoce expresivním projevům předstíraného smutku. Měnila také pozice těla, přecházela ze stoje do podřepu, odhazovala věci. Zaujímalu většinu prostoru v uličce, takže procházející museli jejímu vystoupení uzpůsobit svůj pohyb. Zaujetí kolemjdoucích se projevovalo zejména letmým pohledem nebo naprostou ignorací. V několika případech došlo k oslovení, krátké interakci a sledování jejího počínání zpovzdálí.

1. část (do 2. minuty)

Zpočátku performerka vzlykala, nervózně přecházela, sledovala telefon a předstírala hovor, což nevzbudilo žádnou pozornost. Až potom, co si dřepala a tím zaujala větší místo v prostoru a její jednání se tak stalo vizuálně výraznějším, jsme zaznamenaly první reakce kolemjdoucích. Ty se omezily pouze na pohledy a krátká ohlédnutí během chůze.³

---

³ Terénní poznámky jsou označeny kurzívou.

Zaujetím většího místa v prostoru se zároveň zvýšila fyzická blízkost aktérky a kolemjdoucích, což mohlo způsobit ztrátu anonymity a vyvolání morální zodpovědnosti. „Odpovědnost za jiné lidi vzniká zkrátka proto, že jsou to lidské bytosti a mravní nutkání poskytnout pomoc, které z toho plyne, nepotřebuje žádné jiné zdůvodnění, oprávnění či důkaz.“ (Bauman, May 2004: 55) Morální zodpovědnost za druhé lidi je jedincům internalizována, ale podléhá situačním faktorům. Je zdůrazněna zejména v soukromé sféře, ve veřejné je omezena tím, co Goffman nazývá taktní nepozorností (zdvořilou nevšímavostí). Jak uvádí Bauman a May a jak vyplývá i z našeho pozorování, fyzickou blízkost je však možné zbavit jejího morálního aspektu, lidé mohou sdílet jeden prostor a působit navzájem na své životní podmínky bez toho, že by to vyžadovalo jejich morální odpovědnost.

Projev zdvořilé nevšímavosti je posílen přítomností davu. Lidé, pohybující se v přeplněném veřejném prostoru, který je zároveň omezen, mají tendenci potlačovat své morální jednání, které by za jiných podmínek uplatnili. Za jiné podmínky lze považovat zejména interakce v domácí sféře, která je silněji spojena s dominancí morální povinnosti nežli prostor veřejný (ibid.: 90). To také opět souvisí s anonymitou. Morální povinnost je rozptýlena mezi osoby v okolí a navíc by také publikum pomáhalo či reagovalo na člověka, kterého vůbec nezná a kterého by si jinak pravděpodobně ani nevšimlo.

2. část (2. – 3. minuta)

Když se nacházela aktérka v podřepu, byla zaregistrována dvěma ženami středního věku, z nichž jedna se pozastavila, a navázaly s aktérkou oční kontakt. Poté pokračovala dál v chůzi. Performerka odhodila tašku a opakovaně do ní kopl, což doprovázela předstíraným pláčem. Tím upoutala pozornost tří mladých lidí, jednoho muže a dvou žen, které se několikrát otočily.

Až do této chvíle se projevovala výše zmíněná taktní nepozornost. Expresivnějším projevem (kopání do tašky, hlasitý pláč) však aktérka prolomila hranice vlastní izolace od okolí. Projevení zájmu kolemjdoucích se tak stalo žádoucím (Goffman 1999: 222). V tuto chvíli se nevšímavost a anonymita davu stala nepřijatelnou, neboť aktérka začala zasahovat do osobního prostoru kolemjdoucích. Taktní nepozornost se

tak stala pro okolí neadekvátní. Kolemjdoucí musí svoji nevšímavost uvěřitelným způsobem legitimizovat, a tato legitimizace musí být čitelná i pro ostatní (Goffman 1999). V této chvíli však již nemohli své jednání ospravedlnit tím, že aktérku přehlédli nebo že si nevšimli jejího pláče a smutku.

3. část (3. – 5. minuta)

Performance pokračovala se stejnou intenzitou (pláč, podřep, vzlykání do dlaní). Žena středního věku přišla do bezprostřední blízkosti aktérky, aniž by jakýmkoli způsobem zareagovala, a začala si fotit vánoční dekoraci. Poté, co žena odešla, aktérčino chování vygradovalo až k odhození mobilního telefonu, který se na zemi hlučně rozpadl. Od té chvíle byly reakce okolí četnější a intenzivnější (např. dvě dívky se opakovaně otočily, dokonce se zastavily a dění chvíli pozorovaly zpovzdálí).

Přestože aktérčiny projevy se nadále zintenzivňovaly, fotící žena žádným způsobem nereagovala. Toto jednání bylo v kontrastu s reakcemi ostatních kolemjdoucích silným vybočením z dané normy. Žena si neudržela ani fyzický odstup, ocitla se v přímé blízkosti performerky, čímž ztratila možnost legitimizovat svou nevšímavost alespoň vzájemnou vzdáleností. Předvádění ženy bylo narušeno přílišnou rezervovaností jejího projevu. Prostor, v němž se performance odehrávala, nebyl koherentní s ženiným vystupováním. I pro okolí se stalo patrným, že její ignorace je záměrná. Při zpětné reflexi celého dění jsme tento okamžik hodnotily jako netaktní až nemorální, protože ženin projev jsme vnímaly jako neadekvátní a performanci její role jako neodpovídající tomu, co je očekáváno jako společenská norma, v tomto případě pomoc plačící ženě.

To, že se odezvy ostatních lidí stupňovaly, bylo očekávané vzhledem k vyšší intenzitě „hraní“ aktérky. Pro kolemjdoucí se stávalo čím dál těžší nevšímat si aktérky, jelikož její chování se stávalo neobvyklejším, hlučnějším a také rozsáhlejším. Pro nakupující se stalo téměř nemožným ignorovat její vystoupení a reakce tak byly častější, delší a významnější.

4. část (6. – 7. minuta)

Mladý pár s dítětem v kočárku, doprovázený starší ženou, se v blízkosti performerky zastavil, chvíli ji pozorovali a potom pokračovali v chůzi. Když procházeli kolem aktérky, starší žena se u ní zastavila a oslovila ji. Performerka neodpovídala ani na opakovanou otázku této ženy. Snahy o interakci ukončil muž z páru slovy: „Pojď, to stačí. Jdeme!“ Po chvíli k aktérce přišla mladší žena, která ji přímo oslovila a navázala s ní fyzický kontakt. Toho si všimla další z kolemjdoucích, která se vrátila a připojila se k dvojici. Ženy odvedly performerku na stranu a snažily se zjistit, co se jí stalo. Jedna z nich převzala iniciativu a druhá žena odešla. Poté jsme performance ukončily, protože jsme měly pocit, že náš projekt začíná překračovat etické hranice výzkumu.

Žena, která zůstala, nám sdělila, že chtěla aktérce pomoci, protože si myslela, že se s ní rozešel její přítel. Svůj motiv vysvětlila tím, že před nedávnou dobou ona sama zažila rozchod, v té chvíli by pomoc ocenila a dokáže se také vcítit do aktérčiny situace.

Starší žena navázala s aktérkou verbální a oční kontakt, čímž prolomila hranici anonymity. Zatímco do této chvíle kolemjdoucí projevíli pouze zájem prostřednictvím pohledu či ohlédnutí, tato žena již dala najevo ochotu performerce pomoci či zjistit příčinu jejího expresivního projevu. Zatímco žena vyhodnotila svůj zásah jako žádoucí, mladý muž neshledal situaci natolik závažnou, že by byla potřebná intervence jeho ani starší ženy. To potvrzuje tvrzení, které zmiňují Bauman a May, tedy „že dva lidé mohou tvář v tvář stejným okolnostem jednat různě“ (Bauman, May 2004: 96). Jednání jedince je však vždy do jisté míry závislé na jednání osob v jeho bezprostředním okolí. Mužovo vyhodnocení situace bylo pro ženu signálem pro změnu vlastního konání.

Závislost vlastního jednání na jednání našeho okolí potvrzuje také závěrečná interakce, kdy se aktérky ujaly dvě mladší ženy. První žena přímým oslovením vystoupila z anonymity a tato počínající interakce podnítila procházející druhou ženu k tomu, aby se vrátila a projevila vlastní iniciativu. Stejně jako v minulém případě došlo ke změně vlastního chování po seznámení s chováním druhého člověka, v tomto případě byla na rozdíl od předchozí popsané situace výsledkem aktivita, nikoli únik z ní. Z provedeného rozhovoru s druhou ženou vyplynulo, že motivem k její intervenci byla identifikace s aktérkou. Žena si racionalizovala její chování na základě své vlastní předchozí zkušenosti.

Celou dobu performance stála v přímé blízkosti skupina mladých lidí, dvě ženy a jeden muž, kteří neprojevili žádný zájem, kromě jednoho krátkého ohlédnutí. Tato nevšímavost může být způsobena tím, že skupina mohla zaregistrovat naše domlouvání v týmu. Případná domněnka připravenosti celého výstupu a jeho „divadelní“ povahy mohla tedy skupině sloužit jako prostředek k legitimizaci jejich zdvořilé nevšímavosti a tedy vyvázání z apelu na aktivitu.

Od začátku sledoval se zájmem celou akci muž důchodového věku. Do dění nezasahoval, nepokusil se o žádný kontakt. S tímto mužem jsme uskutečnily krátký rozhovor.

- *Všiml jste si té slečny?*

- *Té si nešlo nevšimnout!*

- *Co si o tom myslíte?*

- *No určitě to není normální. Hází věcma...*

- *Jak si to vysvětlujete?*

- *Muselo se jí něco stát.*

Potom, co jsme performanci ukončily a seskupily se kolem aktérky, k nám tento muž znovu přišel a zeptal se, jestli už je vše v pořádku a se smíchem poznamenal, že „to byl jenom nějaký úlet“. Tento muž vyjádřil přesvědčení, že aktérčino chování není *normální*. Jako potvrzení zmíněné nenormálnosti uvedl házení věcmi. Její chování nebylo v souladu s očekáváním kladeným na jedince, který se pohybuje v nákupním centru. Prvky „fasády“ – prostor a vystupování v něm – byly v okamžiku naší performance hodnoceny jako nekoherentní, což bylo dále interpretováno jako odklon od normy.

Jedna z pozorujícího týmu zaregistrovala starší ženu, která vycházela z obchodu, všimla si aktérky a zpovzdálí ji pozorovala. Následně byla dotázána na tytéž otázky.

- *Všimla jste si té slečny?*

- *Ano, všimla.*

- *Co si o tom myslíte?*

- *Vypadá moc smutně, asi je nešťastná. Něco se jí určitě stalo.*

- *Pomohla byste jí nějak.*

- *Ještě chvíli bych sledovala situaci, a pak bych se jí šla zeptat, co se jí stalo.*

Tato žena reagovala obdobným způsobem jako pozorující muž. Oba čekali na další stupňování situace a na dobu, kdy by byli schopni interpretovat aktérčino chování, které pro ně bylo do té doby nečitelné. Zasáhli by až v případě, kdy by mohli zvolit odpovídající způsob reakce na danou situaci, popřípadě pomoci. Jejich jednání již nelze označit jako zdvořilou nevšímavost, svým pozorováním vyjádřili nepřímou účast na dění.

Zhodnocení projektu

Cílem našeho projektu bylo zjistit a zaznamenat odezvu na explicitní projev emoce (smutek, pláč) ve veřejném prostoru. Vhodným výběrem místa a času se vzorek potenciálních participantů na situaci rozšířil, proto jsme získaly dostatek materiálu k analýze. Jelikož se jednalo o jednorázový umělecký počín, není naším záměrem přinést obecné závěry. Jedná se tedy o popis a interpretaci této konkrétní situace.

S vystupňováním intenzity performance se zvyšoval počet reagujících osob, s několika z nich se nám podařilo uskutečnit rozhovor a zjistit tak jejich pohled na situaci, s níž byli konfrontováni, což obohatilo naše pozorování o další rozměr.

Závěr

Naše práce se týkala projevení emocí ve veřejném prostoru. Zvolily jsme si prostor obchodní Galerie Vaňkovka jako místo naší performance, která spočívala v předstírání pláče, a zajímaly nás zejména reakce kolemjdoucích návštěvníků centra. Z výše zmíněných teorií vyplývá, že emoce jsou určeny spíše do soukromé sféry. Pokud jsou emoce uvolňovány ve veřejném prostoru, okolí se prvotně snaží je nevnímat, což Goffman nazývá „taktní nepozorností“. Ta je morální a žádoucí pouze v jistých případech. Až když aktérčino „hraní“ přesáhlo pomyslnou hranici, začalo být pro lidi nepřístojné ji ignorovat.

Projev emocí, zvláště těch negativních, v našem případě pláč, byl tedy podle očekávání lidmi zaznamenáván a přijímán ve většině případů jako nenormální či nevhodný. Až na pár výjimek neměl nikdo zájem a ochotu pomoci, což jen potvrzuje pocit anonymity v davu, který dává jednotlivcům možnost chovat se ve velké skupině nezúčastněně či afektivně. Zcela se tak potvrdily v práci zmíněnou teorií Ervinga Goffmana.

V případném dalším pokračování by bylo možné pracovat i s jinými typy emocí. Napadlo nás například sledovat a analyzovat reakce na pozitivní emoce jako je smích či radost vyjádřená tancem nebo zpěvem ve veřejném prostoru. Z negativních emocí by bylo zajímavé sledovat odezvy na hádku či křik.

Použitá literatura:

Baumann, Zygmunt, Tim May. 2004. *Myslet sociologicky*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Carmona, Matthew, Tim Health, Taner Oc, Steve Tiesdell. 2003. *Public Places – Urban Spaces: The Dimension of Urban Design*. Oxford: Architectural Press.

Goffman, Erving. 1999. *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Nakladatelství studia Ypsilon.

Goffman, Erving. 1990. *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin Books.

Slaměnik, Ivan. 2011. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada.

Thoits, Peggy A. 1989. „Sociology of emotions.“ *Annual Review of Sociology* 15 (1): 317-342.